

FSD2682 EUROPEAN SOCIAL SURVEY 2010: SUOMEN AINEISTO

FSD2682 EUROPEAN SOCIAL SURVEY 2010: FINNISH DATA

Tämä dokumentti on osa yllä mainittua Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon arkistoitua tutkimusaineistoa.

Dokumenttia hyödyntävien tulee viitata siihen asianmukaisesti lähdeviitteellä.

Lisätiedot: <http://www.fsd.uta.fi/>

This document forms a part of the above mentioned dataset, archived at the Finnish Social Science Data Archive.

If the document is used or referred to in any way, the source must be acknowledged by means of an appropriate bibliographic citation.

More information: <http://www.fsd.uta.fi/>

Detta dokument utgör en del av den ovannämnda datamängden, arkiverad på Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv.

Om dokument är utnyttjat eller refererat till måste källan anges i form av bibliografisk referens.

Mer information: <http://www.fsd.uta.fi/>

Haastattelu- ja tutkimuspalvelut
Markku Nieminen
A3644

ESS 2010

SUOMI EUROOPASSA

TYÖOHJEET

(YHTEYDENOTTOJEN TÄYTTÄMISEEN
ON TEHTY OMA OHJEENSA)

VASTUUHENKILÖT:

Professori Heikki Ervasti
Turun yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos
Puhelin: (02) 333 5706
Sähköposti: heikki.ervasti@utu.fi

Tutkija Markku Nieminen
Tilastokeskus, Horga
Puhelin: (09) 1734 2519
Sähköposti: markku.nieminen@stat.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1. TAUSTAA	3
1.1. <i>Osallistujamaat</i>	3
1.2. <i>Tavoitteet ja merkitys</i>	3
1.3. <i>Tutkimuksen sisältö</i>	4
2. OTOS	4
2.1. <i>Edustavuus</i>	4
2.2. <i>Ylipeitto</i>	4
3. KENTTÄTYÖT	5
3.1. <i>Kenttätyöaika ja tavoite</i>	5
3.2. <i>Seuranta ja palaute</i>	5
3.3. <i>Kenttätöiden vaiheet</i>	5
3.4. <i>Motivointi</i>	6
4. KÄYNTIHAASTATTELU	7
5. ITSETÄYTETTÄVÄ LOMAKE (A/B/C)	8
6. MATERIAALI	9
7. KATOTYÖ	10
8. VALIDOINTI	11
9. TUTKIMUSTULOSTEN JULKAISU	11
10. KYSYMYSKOHTAISET OHJEET	12

1. TAUSTAA

1.1. Osallistujamaat

ESS (European Social Survey) on eurooppalainen tutkimushanke, jonka viidennen kierroksen **tiedonkeruu toteutetaan 13.9. - 31.12.2010 välisenä aikana**. Aikaisemmat kierrokset tehtiin vuonna 2002, 2004, 2006 ja 2008. Suomen osalta kenttätöistä on jokaisella kierroksella vastannut Tilastokeskus. Tätä kirjoitettaessa 30 maata on vahvistanut osallistumisensa neljännelle kierrokselle. Ne ovat:

Alankomaat	Kypros	Slovenia
Belgia	Latvia	Suomi
Bulgaria	Norja	Sveitsi
Espanja	Portugali	Tanska
Irlanti	Puola	Tseki
Iso-Britannia	Ranska	Turkki
Israel	Romania	Ukraina
Itävalta	Ruotsi	Unkari
Kreikka	Saksa	Venäjä
Kroatia	Slovakia	Viro

1.2. Tavoitteet ja merkitys

ESS on aikasarja-aineisto, joka kerätään joka toinen vuosi. **Tavoitteena on saada kuva siitä, kuinka ihmisten asenteet, uskomukset ja käyttäytyminen muuttuvat yhteiskunnallisen muutoksen myötä.** Tällaista tietoa tarvitaan akateemiseen tutkimukseen, jossa yhteiskunnan kehityskulkuja pyritään selittämään ja ymmärtämään. Kansainvälisessä tutkimusyhteisössä ESS onkin saanut osakseen laajaa huomiota. Tuhannet tutkijat eri puolilla maailmaa ovat käyttäneet aikaisemmillä kierroksilla kerättyjä aineistoja. Aineistojen suosio on kasvanut tasaiseen tahtiin.

Kerättävällä tiedolla on myös käytännöllisempää merkitystä, sillä kaikenlainen yhteiskunnan kehittäminen edellyttää tietoa ihmisten toiveista, asenteista ja käyttäytymisestä. Aineistoa voivat hyödyntää niin Euroopan komissio, eri maiden hallitukset, tutkijat, päätöksentekijät kuin tiedotusvälineetkin. Lisäksi tutkimustulokset kiinnostavat tavallisia kansalaisia. Aineistolla on myös historiallista arvoa. Myöhemmin voidaan nähdä, kuinka eri maiden asukkaat ovat kokeneet yhteiskunnalliset muutokset niiden eri vaiheissa.

ESSin menetelmälliset tavoitteet ovat aina olleet korkealla. Vuonna 2005 ESS sai ensimmäisenä haastattelututkimuksena EU-komission arvostetun Descartes -tiedepalkinnon. Eri maiden välisen vertailun mahdollistava aineisto on kerättävä siten, että koko tiedontuotantoprosessi toteutetaan mahdollisimman samalla lailla kaikissa tutkimukseen osallistuvissa maissa.

ESSiä rahoittaa Euroopan komissio. Kenttätöön kussakin maassa rahoittavat kansalliset tiederahastot, Suomessa Suomen Akatemia. Kustakin osallistujamaasta on valittu tiedonkeruuorganisaatio sekä kansallinen tutkimuskoordinaattori, joka toimii tiedonkeruuorganisaation ja kansainvälisen tutkijaryhmän välisenä yhteyshenkilönä. Suomessa Tilastokeskus hoitaa tiedonkeruun ja aineiston muodostamisen. **Kansallisena koordinaattorina toimii professori Heikki Ervasti Turun yliopiston Sosiaalipolitiikan laitokselta.** Jo ensimmäisellä kierroksella omaksuttuun tapaan ESSistä käytetään Suomessa nimeä "Suomi Euroopassa".

1.3. Tutkimuksen sisältö

Tutkimuksen kohde on poikkeuksellisen laaja. Haastattelussa on kysymyksiä monelta elämän osa-alueelta. Kysymysten aiheet on jaettu eri osioihin. Osiot A, B, C ja F ovat pysyneet pieniä muutoksia lukuun ottamatta ennallaan, kun taas osiot D ja G ovat uusia. Osio E puuttuu tällä kertaa kokonaan. Alla on mainittu eri osioiden sisältämät aihepiirit.

<u>osio</u>	<u>kysymys</u>	<u>aihepiiri</u>
A	A1-A10	Tiedotusvälineet, sosiaalinen luottamus
B	B1-B40	Politiikka, luottamus julkiseen valtaan, maahanmuutto
C	C1-C36	Sosiaaliset suhteet, turvallisuus, terveys, uskonto, etnisyys
D	D1-D45	Mielipiteet poliisista ja oikeuslaitoksesta
F	F1-F70c	Taustatiedot
G	G1-G88	Työ, perhe-elämä, taloudellinen ja muu hyvinvointi

2. OTOS

2.1. Edustavuus

ESSin otokseen on poimittu Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskevasta tietokannasta satunnaisesti **3200 henkilöä**, jotka ovat iältään vähintään 15-vuotiaita. Yläikärajaa ei ole.

Otos edustaa Suomessa asuvaa 15 vuotta täyttänyttä väestöä. **Aineiston perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä koko väestön asenteista ja mielipiteistä.** Yksi vastaaja edustaa noin 1500 suomalaista. Tähän perustuen otokseen valittua henkilöä ei voi vaihtaa toiseen henkilöön.

Haastatteluun on osallistuttava henkilökohtaisesti, eikä kukaan muu henkilö voi vastata valitun haastateltavan puolesta. Joissakin tapauksissa ulkopuolinen henkilö voi avustaa haastateltavaa, joka voi olla esim. vanhus tai vammainen. Haastateltavan tulee kuitenkin itse pysyä vastaukset antamaan, eikä avustaja saa vaikuttaa vastauksiin millään tavoin.

2.2. Ylipeitto

Koko kenttätyöjakson ajan laitoksissa tai ulkomailla asuvat jätetään haastattelemaan. Laitosväestöön kuuluvia on mm. vanhainkodeissa, sairaaloissa, koulukodeissa tai vankiloissa. Joskus rajanveto laitoksen ja esim. vanhusten palvelutalon välillä voi olla vaikea hahmottaa. Palvelutalossa asuvilta pyritään saamaan haastattelu.

Laitoksia eivät ole opiskelija-asuntolat eivätkä työsuhdeasuntolat. Laitosväestöön eivät kuulu laitoksissa työskentelevät henkilöt, vaikka heidän asuntonsa olisikin laitoksen yhteydessä. Laitosväestöä eivät myöskään ole asevelvollisuuttaan suorittamassa olevat henkilöt. Kaikilta em. ryhmiltä pyritään saamaan haastattelu.

3. KENTTÄTYÖT

3.1. Kenttätyöaika ja tavoite

Varsinainen kenttätyöaika on 13.9. - 31.11.2010. Katotyötä jatketaan vielä joulukuun loppuun saakka. Viimeisetkin kohteet tulee palauttaa Tilastokeskukseen vuoden vaihteeseen mennessä. Datat toimittamisen aikataulu on tiukka. Keskusyksikössä muokattu data pitää toimittaa kansainväliseen tietoaarkistoon 31.1.2011 mennessä.

Tavoitteenamme on 70 % vastausosuus. Mahdollisimman korkea vastausprosentti varmistaa, että aineisto edustaa määritettyä tutkimusjoukkoa. Hyvä vastausprosentti on kyselytutkimusten helppoiten ymmärrettävä ja yleisimmin käytetty laadun mittari. ESSin sääntöjen mukaan ei-tavoitettujen osuus ei saa ylittää kolmea prosenttia otoksesta.

3.2. Seuranta ja palaute

Vaikka haastatteluihin on aikaa kaksi ja puoli kuukautta (+ 4 viikon katotyö), **tulee yhteydenottoja alkaa sopimaan heti ensimmäisestä kenttätyöviikosta lähtien.** Kenttätyön etenemistä seurataan viikoittain, ja kahden viikon välein tehdään raportti kansainväliselle seurantaryhmälle. Ennen tiedonkeruun alkamista jokainen ESSiin osallistuva haastattelija tekee Digium-kyselyyn vastatessaan itselleen henkilökohtaisen kenttätyöaikataulun ja vastausosuustavoitteen. Kenttätyöaikataulusta ei pidä tehdä epärealistista, esim. liian takapainotteista. Kokemus on osoittanut, että myöhään aloitettu kenttätyö johtaa usein siihen, että tulee liian kiire haastateltavien tavoittamiseen.

Kenttätöiden osalta tavoitteena on, että jokainen haastattelija on palauttanut 45 % kohteistaan Tilastokeskukseen kuukauden kenttätyöajan jälkeen eli 9.10. mennessä. Lokakuun loppuun eli 30.10. mennessä tulee palautusosuuden olla 70 %. Kolmas tarkastuspiste on 20.11. jolloin 90 % kohteista tulee olla palautettu Tilastokeskukseen. Tehdyt haastattelut ja lopulliset kadot lähetetään Tilastokeskukseen sitä mukaa, kun ne on merkattu valmiiksi.

Seurantalukuja, kuten tehtyjen haastattelujen ja katojen määrä, julkaistaan *Kenttähaastattelijat - Projektit* -foorumilla kahden viikon välein. Tarvittaessa seurantaluvut esitetään alueryhmätasolla. Samassa yhteydessä annetaan yleispalautetta kenttätöiden etenemisestä ja muista ESSiin liittyvistä asioista. Ennen palautteen antamista keskusyksikössä pidetään tutkijoiden ja kenttähaastatteluyksikön välinen palaveri, jossa päätetään mm. mahdollisten eteen tulevien ongelmien ratkaisusta.

3.3. Kenttätyön vaiheet

Kenttätyö koostuu karkeasti ottaen seuraavista vaiheista:

- 1) Lähetetään kohdekirje, esite ja taskutilasto.
- 2) Otetaan yhteys haastateltavaan puhelimitse haastatteluajan sopimiseksi. Jos puhelinnumeroa ei löydetä, tehdään käynti. Jokainen yhteydenotto merkitään koneelle.
- 3) Tehdään haastattelu.
- 4) Annetaan itse täytettävä kyselylomake haastateltavan täytettäväksi. Odotetaan paikan päällä, kunnes lomake on täytetty.
- 5) Täytetään odotellessa asuin ympäristö- ja haastattelutilannekysymykset sekä viimeistellään yhteydenottomerkinnät. Asuin ympäristökysymykset täytetään myös katokohteiden osalta, tämä vaatii paikan päällä käyntiä.

Merkitse lomake valmiiksi vasta, kun olet täyttänyt kaikki vaaditut kohdat, eikä haastattavaan enää oteta yhteyttä. Älä siis merkitse lomaketta valmiiksi, jos asuinympäristö- tai haastattelutilannekysymykset ovat täyttämättä, tai kohde menee katotyöskentelyyn. Joissakin tilanteissa itsetäytettävä lomake kannattaa jättää haastateltavan täytettäväksi (jonka hän postittaa haastattelijalle), eikä jäädä odottamaan täyttämistä. Tällöin Blaise-lomake täytetään loppuun kotona, ja merkataan valmiiksi.

Haastattelun jälkeen täytettävistä asuinalue- ja haastattelutilannekysymyksistä on paperiversiot, jotka voi muistin tueksi täyttää (autossa) heti haastattelun jälkeen, mikäli paikan päällä ei jäädä odottamaan paperilomakkeen täyttämistä. **Pääsääntöisesti jäädään odottamaan, että haastateltava täyttää paperilomakkeen haastattelun päätteeksi.**

Kohdekirje ja esite on hyvä olla mukana haastatteluun mentäessä. Voi olla, että haastateltava on jo unohtanut saaneensa kirjeen ja esitteen tai ne ovat hävinneet. Kohdekirjeestä ja esitteestä löytyvät tiivistetyt perustiedot tutkimuksesta.

Jokaiseen ei-tavoitettuun haastateltavaan otetaan yhteyttä vähintään neljä kertaa ennen kuin tapaus luokitellaan kadoksi. Puhelimitse tehtävien yhteydenottojen määrää ei kuitenkaan ole rajoitettu. Yhteydenotot ajoitetaan eri kellonaikoihin ja viikonpäiviin. Vähintään yksi yhteydenotto tulisi olla illalla ja myös viikonloppuna. Mikäli haastateltavalle löytyy toimiva puhelinnumero, eikä siihen vastata useamman yrityksen jälkeen, tehdään ainakin yksi käynti. Mikäli toimivaa puhelinnumeroa ei löydetä, käydään paikan päällä jopa neljä kertaa.

Mikäli haastateltava kieltäytyy puhelimitse, on haastattelijan käytävä kohdehenkilön osoitteessa (havainnointi tieltä tai muulta julkiselta alueelta) ja täytettävä asuin ympäristökysymykset. Tämä kannattaa ottaa huomioon, kun suunnittelee matkareittiä samalla suunnalla asuvien muiden haastateltavien luo. Kymmenien kilometrien ajomatka pelkkien asuin ympäristökysymysten vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista. Näissä tapauksissa ota yhteys Markkuun tai työnohjaajaan ja kysy toimintaohjeita. Asuin ympäristöä koskevat tiedot voi täyttää myös paikallistuntemuksensa perusteella, jolloin paikan päällä ei tarvitse käydä.

3.4. Motivointi

Haastateltaville voi mainita, että kysymyksiin kuuluu heitä oletettavasti kiinnostavia aiheita. Aiemmillä kierroksilla **haastateltavat ovat kokeneet ESSin haastattelut erittäin mielenkiintoisina.** Olennaista on myös, että useimmat kysymykset ovat luonteeltaan mielipidekysymyksiä. Täten haastateltavan ei tarvitse tarkistaa mitään asioita, vaan hänen oma näkemysensä riittää. **Haastattelussa tarvita mitään erityisiä taitoja, eikä siihen tarvitse etukäteen valmistautua.**

Motivoinnissa kannattaa korostaa, että kyseessä on yleishyödyllinen eikä kaupallinen tutkimus. **Vastanneiden kesken arvotaan kaksi kannettavaa minitietokonetta.** Haastattelu on täysin luottamuksellinen. Kaikkia henkilöitä, jotka käsittelevät tietoja, sitoo vaitiolovelvollisuus. Tutkimuksen tuloksia esitetään ainoastaan taulukkoina ja kuvioina, joista ei voi tunnistaa yksittäisen vastaajan tietoja. Tunnistetiedot poistetaan Tilastokeskuksessa ennen aineiston luovuttamista tilaajataholle.

4. KÄYNTIHAASTATTELU

Tiedot kerätään tietokoneavusteisina käyntihaastatteluina, **PUHELINHAASTATTELUJA EI TEHDÄ MISSÄÄN TAPAUKSESSA**, eikä sijaisvastaajia käytetä. Jos haastateltava ei halua haastattelijaa kotiinsa, haastattelu pyritään tekemään jossakin muualla. **Haastattelu kestää noin tunnin**, mutta voi vaihdella huomattavastikin haastateltavan mukaan. Haastateltavan hoputtamista nopeampiin vastauksiin tulee välttää, mutta haastattelun aikana kannattaa korostaa spontaania ”mikä ensin tulee mieleen” vastaustaktiikkaa.

Haastatteluja tehdään suomeksi ja ruotsiksi. Mikäli suomea tai ruotsia osaamattoman kohdalla haastattelu on mahdollista saada englanniksi, ota yhteys Markkuun. Englanninkielinen haastattelu on mahdollista tehdä paperilomakkeen avulla (käyntihaastatteluina). Jos kohde osaa auttavasti suomea sekä puhuu englantia, haastattelua kannattaa yrittää. Näissä tapauksissa pyydä Markkua lähettämään englanninkielinen paperilomake avuksesi.

Monissa kysymyksissä tarkoituksena on mitata asenteita, jotka spontaanisti nousevat esiin. Jos haastateltavalla ei ole mielipidettä tai tietoa jostakin asiasta ja haastattelu tuntuu juuttuvan paikoilleen, merkitään ”EOS”. Jos haastateltava ei halua vastata esitettyyn kysymykseen, merkitään ”kieltäytyy” ja siirrytään seuraavaan kysymykseen. Jos haastateltava haluaa keskeyttää haastattelun, on syytä yrittää sopia myöhempi ajankohta, jolloin haastattelua voidaan jatkaa.

Jotkut kysymykset saattavat vaikuttaa suomalaisesta näkökulmasta hieman oudoilta. Tällöin voi haastattelun yhteydessä todeta, että tutkimukseen osallistuu hyvin monenlaisia maita. Kun eri maista saadaan erilaisia vastauksia, siitähän vasta syntyykin mielenkiintoisia kansainvälisiä vertailuja. Ei siis ole syytä oikopäätä valita vaihtoehtoa ”kieltäytyy” tai ”EOS”.

Mukana on paljon mielipidekysymyksiä, joista haastateltava saattaa kysyä täsmennystä. Koska **M-kysymyksissä** haastateltavaa ei saa auttaa, **kannattaa haastateltavaa kannustaa antamaan vastaus siten, miten hän itse kysymyksen ymmärtää.**

ESSissä on poikkeuksellisen paljon vastauskortteja. Vastauskortit on numeroitu juoksevilla numerolla. Samaa korttia voidaan käyttää useammassa peräkkäisessä kysymyksessä. Vastauskortit on merkitty Blaiseen punaisella haastattelijan huomion kiinnittämiseksi. **Mikäli kysymykseen liittyy vastauskortti, on sitä aina käytettävä.** Poikkeuksena mainittakoon huononäköinen haastateltava, jolloin vastausvaihtoehdot aina luetaan.

Koska lomake on varsin pitkä, saattaa tulla tarve selata jo tehtyä haastattelua. Eri kysymyssosioiden alkuun pääsee helposti avaamalla navigoi-valikon etsintätägi-kohdan (tai suoraan näppäinyhdistelmällä Shift+F9). Ruudulle tulevaan tägiruutuun kirjoita esim. b-kirjain ja näpäytä OK (Enteriä), niin pääset B-osioon.

Haastattelulomakkeella oleviin tekstikenttiin täytettyihin tietoihin (esim. ammattinimikkeet) saa tehtyä lisäyksiä tai muutoksia ilman, että jo kirjoitettu teksti häviää, jos ennen tekstin muokkaamista näpäyttää Insert-näppäintä.

5. ITSETÄYTETTÄVÄ LOMAKE (A/B/C)

Varsinaisen haastattelun jälkeen haastateltaville annetaan itse täytettäväksi paperinen kyselylomake. **He täyttävät lomakkeen itsenäisesti haastattelijan odottaessa paikan päällä.** Poikkeustapauksissa, esim. vanhusten tai huononäköisten kohdalla, haastattelija saa auttaa merkkamaan vastaukset, muttei saa millään lailla vaikuttaa vastausvaihtoehtojen valintaan. Muutaman henkilön koetäytön perusteella, täyttäminen kestää keskimäärin 7-8 minuuttia.

Joissakin (poikkeus)tapauksissa lomakkeen täyttämistä ei jäädä odottamaan, esim. silloin kun haastateltava on todella väsynyt tai hänellä on kiire. Tällöin haastateltavalle jätetään lomake ja palautuskuori, jossa hän palauttaa täytetyn lomakkeen postissa haastattelijalle. Kun jätät paperilomakkeen, kehota haastateltavaa täyttämään kaikki kohdat. Tarpeen tullen lomake voidaan palauttaa myös suoraan Tilastokeskukseen (postitukseen Tuulalle/Merjalle). Pyydä haastateltavaa palauttamaan lomake mahdollisimman nopeasti, mielellään viikon sisällä. Haastateltavalle jätettyä paperilomaketta ei enää myöhemmin karhuta, vaikka lomaketta ei alkaisi kuulumaan. Palauta kohdelomake Tilastokeskukseen ja merkitse siihen, että lomake on jätetty haastateltavalle.

Haastattelijan kannattaa pitää mukanaan kahta erilaista postikuorta. Toinen on lomakkeen palauttamista varten postissa, ja kuoren postimaksu tulee olla maksettu. Toinen kuori voi olla kirjekuori, jossa postimaksua ei ole maksettu. Jotkut haastateltavat saattavat haluta sulkea vastatun paperilomakkeen kirjekuoreen, jotta haastattelija ei näe vastauksia, kun ottaa lomakkeen mukaansa.

Paperiset kyselylomakkeet lähetetään viikoittain kohdelomakkeen mukana Tilastokeskukseen. Tyhjiä lomakkeita ei kuitenkaan tarvitse palauttaa. Itsetäytettävä lomake palautetaan Tilastokeskukseen, vaikka se palautuisi viikkoja haastattelun jälkeen. Lopullinen takaraja paperilomakkeen palauttamiselle on vuoden vaihde.

Itse täytettävästä lomakkeesta on kolme versiota (A, B, C), joiden kysymykset osittain poikkeavat toisistaan. Otos on jaettu satunnaisesti kolmeen ryhmään, joista yhdelle annetaan A-, toiselle B - ja kolmannelle C-lomake. Haastateltavalle arvoitun lomakeversion kirjain näkyy kohdelomakkeella sekä Blaise-lomakkeen lopussa kysymyksen G88 jälkeen. Muista tarkistaa kohdelomakkeelta, mikä lomakeversio pitää ottaa mukaan, kun lähdet haastattelumatkalle. Varminta on, että pidät mukanas jokaista lomakeversiota.

Itse täytettävässä lomakkeessa on osittain samoja kysymyksiä kuin varsinaisessa haastattelussa, joskin hieman muunneltuna. Tarvittaessa haastateltavalle voi mainita, että näin kontrolloidaan kysymysten laatua. Tarkoituksena siis ei ole testata haastateltavan johdonmukaisuutta eikä vahtia, vastaako haastateltava oikein.

Kun saat itsetäytettävät lomakkeet postissa ennen kenttätöiden alkua, merkkää HETI oikeisiin lomakeversioihin haastateltaviesi kohdenumerot. Katso ensin haastateltavalle arvoitun lomakeversion kirjain (A/B/C) kohdelomakkeelta, ja merkkää kohdenumero kyseisen paperilomakeversion etusivun oikeaan yläkulmaan. Toista tämä toimenpide saman tien kaikkien haastateltaviesi suhteen. Näin pyrimme varmistamaan, että itsetäytettävät lomakkeet voidaan yhdistää oikeaan haastatteluun, eikä kohdenumeroa unohdeta merkitä.

Itse täytettävää lomaketta ei missään tapauksessa saa antaa täytettäväksi ennen kuin haastattelu on tehty loppuun. Lomake on henkilökohtainen, eli kukaan muu henkilö ei saa täyttää sitä haastateltavan puolesta.

6. MATERIAALI

ESSissä on huomattavan paljon kenttätöissä tarvittavaa materiaalia. Tämän vuoksi alla on lueteltu kaikki ESSiin liittyvä aineisto.

Haastattelijan apuna:

- 1) Kohdelomakkeet
- 2) Blaise-lomake
- 3) Haastattelulomakkeen paperiversio
- 4) Vastauskorttivihko
- 5) Työohje
- 6) Yhteydenottojen täyttämisohje
- 7) Asuinympäristökysymysten paperiversio
- 8) Haastattelutilannekysymysten paperiversio
- 9) Validointilomake (2 erilaista)
- 10) Koulutusmateriaalia (Vikki, Ervasti)

Haastateltavalle postitettavaksi:

- 11) Kohdekirje (3 erilaista)
- 12) Tutkimuksen esite
- 13) Taskutilasto

Haastateltavalle annettavaksi:

- 14) Itsetäytettävä kyselylomake (versiot A, B, C)
- 15) Palautuskuori (2 erilaista)

Osa yllä mainituista on myös ruotsiksi, joten materiaalia riittää. Kohdekirjeet on numeroitu juoksevilla numeroilla (ESS1-3 suomenkieliset, ESS4-6 ruotsinkieliset), joten niitä lisää tilatessa kannattaa mainita kirjeen numeroversio, joka näkyy kirjeen oikeassa alareunassa.

Jos tarvitset jotakin materiaalia lisää, soita postitukseen Tuulalle tai Merjalle.

7. KATOTYÖ

ESSissä tehdään normaalia katotyötä, kuten missä tahansa muussakin projektissa. Jokainen haastattelija vastaa omista kadoistaan. Normaalin katotyön lisäksi jokainen haastattelija sopii ennen tiedonkeruun alkamista yhteistyöstä yhden, mielellään kahden tai kolmen haastattelijan kanssa, joiden kanssa tehdään parityöskentelyä kadon pienentämiseksi. Työskentelyparit kerrotaan Digium-kyselyn yhteydessä.

Kadoksi jääneet kohteet käsitellään ensisijaisesti parityöskentelynä. Katotapauksista neuvotellaan parin (tai ryhmän) kanssa ja päätetään yhdessä, miten katojen kanssa menettellään. Katotapausten vaihdot haastattelijalta toiselle sovitaan ensisijaisesti puhelimitse. **Katotapauksiin liittyvä Haasteliin tehtävä dokumentointi selitetään tarkemmin yhteydenottoihin liittyvässä työohjeessa.**

Toisena keinona kadon torjunnassa käytetään oman alueryhmän tapaamisia. Näissä tilaisuuksissa tulisi käsitellä yleistä katoinformaatiota, motivaation parantamista, oppimista, vihjeiden antamista ja vasta toissijaisesti katotapausten vaihtamista. Myös alueryhmän välistä sähköpostiviestittelyä voi hyödyntää kadon torjunnassa.

Ei-tavoitettujen haastateltavien osalta alkuperäinen haastattelija vastaa osoite- ja puhelinnumerotietojen oikeellisuudesta ja niiden selvittämisestä. Puhelimitse tehtävien yhteydenottojen määrää ei ole rajoitettu, harkintaa kuitenkin tarvitaan. Jos haastateltavalle löytyy toimiva puhelinnumero, mutta häntä ei tavoiteta, käydään paikan päällä ainakin kerran. Mikäli toimivaa puhelinnumeroa ei löydetä, käydään paikan päällä neljä kertaa. Erittäin pitkien matkojen kahdalla ota yhteys keskusyksikköön sopiaksesi käyntien määrästä.

Kieltäytymistapauksissa kannattaa pyrkiä siihen, että saa kysytyä puhelimessa, voiko itse tai joku toinen haastattelija ottaa myöhemmin yhteyttä. Näin haastateltavalle jätetään aikaa harkita osallistumista myöhemmin. Voihan olla, että kieltäytymisen syy on esim. kiire. Ennen uutta yhteydenottoa lähetetään kieltäytyneen kirje.

Jos keskustelujen jälkeen todetaan, ettei haastattelua kannata yrittää saada, merkataan sopivin katokoodi ja palautetaan kohde välittömästi Tilastokeskukseen. Samoin toimitaan ylipeiton kohdalla.

8. VALIDOINTI

ESSin säännöt edellyttävät, että kaikki osallistuvat maat tekevät jälkikäteissoittoja haastateltaville. Useimpiin kansainvälisiin tutkimuksiin liittyy tällainen lisäselvitys johtuen eri maiden tiedonkeruuorganisaatioiden kirjavuudesta.

Haastatelluista noin 10 prosenttiin ja kadoista noin 5 prosenttiin otetaan jälkikäteen yhteyttä ja kysytään haastatteluun osallistumisesta tai ei osallistumisesta muutamalla kysymyksellä. Jokaiselta haastattelijalta arvotaan yksi tai kaksi haastateltua vastaajaa lyhyeen jatko haastatteluun. Lisäksi koko aineistosta arvotaan noin 50 katotapausta jatko haastatteluun. Nämä ns. validointi-haastattelut tehdään ennen vuodenvaihdetta.

Puhelinsoitot tehdään CATI-keskuksesta. Tästä mahdollisesta jälkikäteen tehtävästä yhteydenotosta mainitaan ESS-haastattelun lopuksi. Yhteystiedot on päivitettävä vastaajan yhteystietolomakkeelle, sillä puhelinnumeroa käytetään, kun CATI-keskuksesta tehdään yhteydenottoja haastateltaviin.

Jos haastateltava validointi-haastattelun yhteydessä ilmoittaa, että ei muista haastattelua tai yhteydenottoa, tarkistetaan kaikki tällaiset tapaukset erikseen.

9. TUTKIMUSTULOSTEN JULKAISU

Tutkimustuloksia (raportteja, lehtijuttuja jne.) alkaa ilmestyä noin vuoden kuluttua tiedonkeruun päättymisen jälkeen eli vuoden 2012 alussa. Aikaa kuluu näinkin paljon, koska mitään ei saa julkaista ennen kuin koko (kansainvälinen) aineisto on kasassa ja tarkistettu. Asia ei siis ole meistä kiinni.

Mikäli joku haastateltava haluaa tutustua lähemmin tutkimukseen, voi hänet ohjata ESSin nettisivuille (<http://www.europeansocialsurvey.org/>) tai Tampereen yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston nettisivuille (<http://www.fsd.uta.fi//aineistot/kvdata/ess.html>). Linkit löytyvät esitteen takasivulta.

Kiinnostuneille voi antaa Heikin yhteystiedot. Heikki päättää mahdollisista toimenpiteistä.

10. KYSYMYSKOHTAISET OHJEET

ESSin yleisohjeiden mukaan, kysymyskohtaisia ohjeita pitää käyttää mahdollisimman vähän. Tämä pätee etenkin M-kysymyksissä, joissa haastateltavaa ei saa auttaa, vaan tarvittaessa luetaan kysymys uudelleen. Hankalissa kysymyksissä kannattaa haastateltavaa kannustaa antamaan vastaus siten, miten hän itse kysymyksen ymmärtää liian kauaa miettimättä.

Tärkeimmät ohjeet on merkattu Blaiselle, jossa ne näkyvät sinisellä tai punaisella tekstillä.

Lomakkeen alussa on kysymys, onko haastateltavalla puhelin. Jos vastaus on 2 ”ei” ja myöhemmin selviää, että puhelin onkin, käydään tämä korjaamassa lomakkeen alussa. Merkitse 3 ”Puh. nro salainen, ei saada käyttöön” kun vastaajalla puhelin, mutta ei anna numeroa.

A1-A6 Kysymyksissä tarkoitetaan aktiivista tiedotusvälineiden seuraamista, ei siis sitä, että TV tai radio on auki, mutta sitä ei kuitenkaan seurata. Haastateltava itse arvioi, onko kyseessä aktiivinen seuraaminen.

A7 Vastausvaihtoehdot eivät ole toisensa poissulkevia, mutta ne on säilytettävä ennallaan kansainvälisen vertailtavuuden vuoksi. Jos vastaaja käyttää Internetiä, vaikka hänellä ei olisi sitä enempää kotona kuin töissäkään, 0-vaihtoehdosta ”Töissä tai kotona ei ole Internetiä” ei pidä välittää. Jos vastaaja jää pohtimaan, valitseeko vaihtoehdon 0 vaiko vaihtoehdon 1, voidaan ohjeistaa seuraavasti: valitaan 0, jos halutaan korostaa käyttömahdollisuuden puuttumista, ja valitaan 1, jos Internetistä ei olla kiinnostuneita.

B13 Henkilökohtaisten asioiden hoito, vaikkapa omasta rakennusluvasta keskusteleminen, ei kuulu kysymyksen piiriin.

B15 Mikä tahansa yhdistys tai järjestö (esim. harrastusyhdistys) kelpaa, ei siis tarvitse liittyä politiikkaan. Taloyhtiön hallitusta ei lasketa mukaan. Rahankeräys yhdistykselle (kerääjänä) kuuluu mukaan, mutta rahan anto keräykseen ei.

B21 Tarkoitetaan virallista jäsenyyttä tai rekisteröitymistä puolueeseen.

C15 Tarkoitetaan sekä fyysistä terveyttä että mielenterveyttä.

C17 & C19 Haastateltavaa ei saa millään tavalla auttaa vastaamisessa. Tärkeintä on se, miten haastateltava katsoo asian olevan, ei virallinen jäsenyys.

C18 & C20 Yli 95 % vastaajista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Muut ryhmät ovat hyvin pieniä. Herätysliikkeisiin (esim. rukoilevaisuus, herännäisyys, evankelisuus, lestadiolaisuus ja evankelioiva herätyskristillisuus) samaistuvat henkilöt ovat yleensä evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä, ja heidät myös merkitään evankelis-luterilaisen kirkon jäseniksi kohtaan 1.

Mikäli johonkin harvinaiseen suuntaukseen kuuluva haastateltava käyttää suuntauksestaan sellaista nimitystä, jota ei voi tunnistaa kysymysten vastausvaihtoehdoista, häntä voi pyytää tarkentamaan esimerkiksi siltä osin, kuuluuko hän evankelis-luterilaiseen kirkkoon vai ei. Harvinaisimmissa tapauksissa voidaan kysyä, onko hänen edustamansa suuntauksensa a) kristillinen ja b) protestanttinen, jolloin oikea vaihtoehto loogisesti löytyykin.

Jos haastateltava kuuluu useampaan kuin yhteen uskonnolliseen yhteisöön, merkitään se, jonka haastateltava kokee itselleen läheisemmäksi.

F1-F4 Kotitalouden jäseniä ovat kaikki ne, jotka kuuluvat samaan ruokakuntaan ja asuvat pysyväisluonteisesti samassa osoitteessa. Nimen, sukupuolen, syntymävuoden ja sukulaisuussuhteen voi ilmoittaa maksimissaan 16 kotitalouden jäsenestä.

F16 Koulutuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä kaikkea opiskelua peruskoulusta yliopisto-opintoihin. Työnantajan järjestämää työpaikkakohtaista opetusta ei kuitenkaan huomioida. Vuosien yhteismäärä pyöristetään täysiin vuosiin. Tarvittaessa pyöristetään (esim. 2 vuotta ja 4 kk = 2 vuotta, 2 vuotta ja 6 kk = 3 vuotta jne.). Jos vastaaja on opiskellut puolipäiväisesti neljä vuotta, lasketaan tässä, että hän on opiskellut kaksi täyttä vuotta. Armeijaa ei lasketa.

F24 Etätö merkitään kohtaan 1 (alle 10), jos vastaaja työskentelee suurimman osan työajastaan yksin etätöissä. Jos yksin tehtävää etätöitä on alle puolet työajasta, merkitään varsinaisen työpaikan mukaan.

F29 Useimmiten työaika on määritelty työsopimuksessa, mutta joissakin tapauksessa se voi olla muotoutunut käytännössä.

F33 (sekä F48, F62 ja F68). Ammattinimikkeellä tarkoitetaan pääasiallista ammattia. Kyseessä voi siis olla tämänhetkinen tai aikaisempi ammatti, jos haastateltava on työelämän ulkopuolella. Jos haastateltavalla on useampi kuin yksi työ tai ammatti, merkitään se ammatti, jonka harjoittamiseen kuluu enemmän viikoittaista aikaa. Jos aikaa kuluu saman verran, merkitään se työ, josta haastateltava saa suuremmat ansiot.

Kirjoita ammattinimike ja koodaa se. Jos ammatille ei löydy koodia, on tärkeää, että ammatti on kirjoitettu tarkkaan (esim. minkä alan insinööri). Eläkeläisillä otetaan huomioon pääammati aktiiviaikana.

F41 Kotitalouden tuloilla tarkoitetaan kaikkia nettotuloja, joita kotitaloudella on verojen ja muiden pakollisten vähennysten jälkeen. Näin ollen mukaan kuuluvat palkkatulot, eläketulot, saadut tulonsiirrot (toimeentulotuki, asumistuki, lapsilisät yms.), korko- ja vuokratulot, muut kuin satunnaiset myyntivoitot jne. Myös auto- ja puhelinetu kuuluvat mukaan, mikäli ne pysytään laskemaan euroissa.

F59 & F65 Isän/äidin poissaolo tarkoittaa, että isä/äiti oli poissa perheen arkielämästä siinä määrin, ettei hänen ammatistaan välttämättä ole kaikilla perheenjäsenillä tietoa.

G56 Verojen lisäksi maksetaan muutamia vakuutusmaksuja. Yleensä nämä lasketaan automaattisesti ”veroihin”. Jos haastateltava kysyy, että lasketaanko vaikkapa työttömyysvakuutusmaksu tai eläkemaksu mukaan, vastaus on kyllä.

N-kysymyksissä eli asuinympäristökysymyksissä haastattelija arvioi aluetta sen hetkisen tilanteen mukaan. Kysymykset täytetään haastatelluilta ja kadoilta, ei ylipeittokohteilta. Jos haastattelu tehdään tilapäisessä osoitteessa (eri paikkakunnalla) missä vakituinen asunto sijaitsee, N-kysymykset täytetään vakituisen asunnon osalta. Tilapäinen osoite merkitään Blaiselle omalle välilehdelle. Opiskelijoilta täytetään N-kysymykset asuinpaikkakunnan mukaan riippumatta siitä, missä hän on kirjoilla.

J-kysymyksiä eli haastattelutilannetta koskevia kysymyksiä ei luonnollisestikaan voi täyttää muilta kuin haastatelluilta.